

דור עברית

ראש הממשלה, אהוד אולמרט, הביע בנאום שני שא בכנס האקדמיה ללשון עברית דאגה מהחזירה הגוברת של האנגלית לשפת היום-יום שלנו. לפני כשנה אמר אריאל שרון דברים דומים. מילים כרוי רבנות: שני ראשי הממשלה היטיבו להאיר תופעה המאיימת על עצמאותה התרבותית של ישראל, ובי-עקיפין גם על זהותה הלאומית. אלא שהעברית לא תיושע במילים בלבד. היא זקוקה למעשים.

ראוי שהממשלה תיוזם תוכנית לאומית להגנה על שפת הלאום. בדומה למדינות מערביות אחרות, ייקבע בחקיקה שכל פרסום של משרד ממשלתי או של חברה ממשלתית ייכתב בעברית, קבלת אזרחות תותנה בשליטה בסיסית בעברית וייאסר שילוט שאין בו גם עברית. לצד החקיקה, תפעל הממשלה לעודד פרסומים אקדמיים בעברית, תקיים קרן לאומית לעידוד קריאת ספרי ילדים עבריים ותחזק את מעמד דם של לימודי הלשון, התנ"ך והספרות בנתי-הספר. יש הסבורים שיוזמה ממשלתית לחיזוק מעמדה של העברית, הכרוכה גם בפעולות אכיפה, אינה עור לה בקנה אחד עם ערכי הדמוקרטיה. הטענה הזו מור זרה בעיניי. כאשר הממונה על ההגבלים העסקיים מגן על חנות מכולת שכונתית מפני כוחה העדיף של רשת סופרמרקטים גלובלית, הרעה המקובלת היא שהוא תורם בכך לחירות הפרט ולצדק חברתי. מעמדה של העברית אינו שונה ממעמדו של אותו בעל מכולת: כמוהו היא נתונה למתקפה דורסנית, וכמוהו היא לא תשרוד כשפה המשרתת את כל הצרכים הלשוניים של הדובר אם לא יגנו עליה.

עשרות מיליוני בני אדם דוברים צרפתית כשפת אם. אף על פי כן, מצאו לנכון ממשלות צרפת לדורר תיהן להגן בחקיקה נוקשה על שפת הלאום. מה שנכון לגבי הצרפתית נכון שבעתיים לגבי העברית – לשון שהמישה מיליון בני-אדם בלבד דוברים, במדינה אחת בלבד, שהיא מדינת מהגרים. הצרפתים הבינו כי ללא חקיקה נדונה השפה שלהם לאבד את מעמדה. שימור רה וחיווקה של הצרפתית הם אצלם עניין של כבוד לאומי. בישראל עדיין לא התעצבה תפיסה דומה.

לפני שנתיים קיבלה עיריית תל-אביב-יפו החלטה לאכוף את תקנת השילוט, המחייבת כיתוב גם באותיות עבריות של השילוט במרחב הציבורי. לצד ההחלטה הזו יזמה העירייה פרויקטים שתכליתם להחזיר את תפארתה של התרבות העברית אל הרחוב, דוגמת פרויקט "שירה על הדרך", שהציג שירים בחוצות העיר. הדעות על יוזמות אלה חלוקות, אבל אין בלבי ספק שבטווח הארוך תהיה להן תרומה חשובה לחיזוק מעמדה של השפה.

מעניין במיוחד להיווכח שהמאבק על כבודה של העברית זוכה למאות תגובות ערניות ורגשיות מצד תושבי העיר, וגם מאלה שאינם תושביה. אם לא נימור קים אחרים, אולי הנימוק הזה יצליח לשכנע את חברי הכנסת להעביר את המערכה על העברית לשרה הארצי: מתברר שלשפה הלאומית יש מחנה נאמנים גדול ורב, שאינו מוכן להשלים עם הירידה במעמדה. זהר שביט היא פרופסור למחקר התרבות באוניברסיטת ת"א וחברת מועצת עיריית ת"א